

Nâng cao hiệu quả quản lý ngân sách xã

Thạc sĩ NGUYỄN VĂN NHÚT

Xã là cấp cơ sở trong hệ thống hành chính nhà nước bốn cấp ở nước ta. Luật ngân sách nhà nước đã quy định ngân sách xã là một bộ phận của NSNN, phân định khá đầy đủ và tương đối cụ thể nhiệm vụ thu, chi, phân cấp quản lý NSNN cho chính quyền xã, phường, thị trấn. Bảy năm qua, thực hiện luật NSNN, công tác quản lý tài chính - ngân sách xã đã có nhiều chuyển biến quan trọng. Ngân sách xã đã ngày càng phục vụ tốt hơn cho chính quyền xã thực hiện nhiệm vụ quản lý kinh tế xã hội ở địa phương.

Tuy nhiên, những kết quả đạt được, xét về mặt chất lượng và hiệu quả quản lý ngân sách xã vẫn còn nhiều tồn tại. Để khắc phục những tồn tại và đáp ứng tốt hơn, yêu cầu phải có những giải pháp nâng cao chất lượng, hiệu quả quản lý ngân sách xã; và muốn đề ra được các giải pháp hữu hiệu để nâng cao hiệu quả quản lý ngân sách xã, theo chúng tôi cần phải có nhận thức đúng đắn và đầy đủ về vấn đề hiệu quả quản lý ngân sách xã.

Nhận thức chung về hiệu quả quản lý nhà nước

Hiệu quả là một phạm trù có ý nghĩa rất quan trọng về lý luận và thực tiễn, là chỉ tiêu hàng đầu để đánh giá chất lượng hoạt động kinh tế xã hội. Trong hoạt động quản lý, có một số người hiểu đồng nhất khái niệm kết quả và hiệu quả hoặc cho rằng có năng suất cao, có chất lượng tốt là có hiệu quả rồi. Thực chất hoàn toàn không phải như vậy. Năng suất cao, chất lượng tốt là những giá trị sử dụng lớn làm thỏa mãn được nhu cầu về vật chất và tinh thần cho xã hội, nhưng năng suất cao, chất lượng tốt chưa chắc đã là có hiệu quả.

Vậy thế nào là hiệu quả?

Hiệu quả là chỉ tiêu phản ánh trình độ sử dụng các yếu tố của lao động, các tiềm năng, ứng dụng khoa học công nghệ, cải tiến các biện pháp quản lý... để tạo ra kết quả hoạt động (sản xuất, dịch vụ, công tác...) sao cho kết quả đạt được tối đa, còn chi phí cho kết quả đó ở mức

tối thiểu. Muốn nhận thức được hiệu quả quản lý nhà nước là gì trước hết phải hiểu quản lý nhà nước là gì.

Có thể nói, quản lý nhà nước là sự tác động có tổ chức và điều chỉnh bằng quyền lực nhà nước đối với các quá trình xã hội và hành vi hoạt động của con người, do các cơ quan trong hệ thống hành pháp và hành chính thực hiện, để duy trì và phát triển các mối quan hệ xã hội và trật tự pháp luật nhằm thực hiện những chức năng nhiệm vụ của nhà nước trong cuộc sống xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ tổ quốc xã hội chủ nghĩa.

Từ hai khái niệm chung nhất về hiệu quả và về hoạt động quản lý nhà nước chúng ta có thể đưa ra nhận thức chung nhất về hiệu quả quản lý nhà nước như sau: Hiệu quả quản lý nhà nước là sự tác động của các cơ quan trong bộ máy nhà nước đối với mọi lĩnh vực hoạt động của xã hội để đảm bảo các nhu cầu thực tế của sự phát triển được mạnh mẽ và đúng hướng, kinh tế và đời sống bảo đảm các yêu cầu phát triển văn hóa, xã hội, khoa học công nghệ, phục vụ công cộng, bảo đảm quốc phòng an ninh pháp luật, pháp chế, trật tự, kỷ cương xã hội... trong từng thời kỳ nhất định. Nếu không đáp ứng được các yêu cầu đó thì không thể nói là hoạt động quản lý nhà nước có hiệu quả.

Hiệu quả quản lý ngân sách xã

Quản lý ngân sách của chính quyền cơ sở (quản lý ngân sách xã) là một dạng hoạt động quản lý nhà nước thuộc lĩnh vực tài chính nên cũng cần phải sử dụng khái niệm "hiệu quả" như là một chỉ tiêu để đánh giá chất lượng của hoạt động quản lý này của chính quyền cơ sở. Hiệu quả quản lý ngân sách xã thường được thể hiện ở mấy khía cạnh dưới đây.

Trước hết, vị trí, vai trò của ngân sách xã trong chính sách, cơ chế quản lý và tổ chức quản lý của Nhà nước phải thể hiện được đầy đủ, đảm bảo cho chính quyền hoạt động có hiệu lực, quản lý KTXH bằng pháp luật, hỗ trợ tích cực cho sự phát triển, đảm bảo hài hoà giữa

tăng trưởng kinh tế với tiến bộ xã hội ở nông thôn. Hoạt động của ngân sách xã phải tạo ra tiền đề vật chất cho sự tiếp thu văn minh xã hội, tạo môi trường thuận lợi cho sản xuất kinh doanh dịch vụ phát triển, thực hiện tốt quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá ở nông thôn, thành thị.

Về chuyên môn nghiệp vụ được thể hiện cụ thể về các phương diện:

Công tác lập dự toán ngân sách xã có chất lượng. Dự toán ngân sách xã là một tài liệu quan trọng, là căn cứ pháp lý để UBND cấp xã tổ chức thực hiện trong 1 năm ngân sách, đòi hỏi chất lượng dự toán phải cao, thể hiện qua các yêu cầu:

- Các khoản được tính toán dựa trên chế độ, tiêu chuẩn, định mức theo pháp luật nhà nước quy định;

- Bao quát được các nhiệm vụ phát triển KTXH của địa phương;

- Đáp ứng được định hướng phát triển KTXH của Nhà nước, vừa phải phù hợp với nguyện vọng của cộng đồng;

- Dự báo được các khoản thu sát thực tế tăng trưởng kinh tế, khai thác hợp lý các nguồn thu, bố trí các khoản chi tiêu chi tiết sát với nhu cầu vốn, kinh phí cho từng công việc và tiết kiệm;

- Có được bản thuyết minh dự toán rõ ràng về đánh giá kết quả thực hiện năm trước, căn cứ tính toán các khoản thu chi của năm sau;

- Định ra được các giải pháp cụ thể để tổ chức thực hiện dự toán.

Chất lượng và hiệu quả của chấp hành dự toán ngân sách phụ thuộc rất nhiều yếu tố chủ quan và khách quan. Các yếu tố chủ quan là: chất lượng dự toán, chương trình kế hoạch, tiến độ triển khai các nhiệm vụ KTXH, tổ chức và phương tiện thực hiện của địa phương. Các yếu tố khách quan như tình hình kinh tế xã hội, chính sách cơ chế quản lý tài chính, ngân sách nhà nước, tổ chức chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra của các cơ quan nhà nước, sự tham gia xây dựng, quản lý ngân sách của các tổ chức chính trị xã hội, của nhân dân, ý thức trách nhiệm trong thu nộp và sử dụng ngân sách của các tổ chức và cá nhân. Hiệu quả trong tổ chức quản lý thu chi được thể hiện về mặt hoàn thành nhiệm vụ của bộ máy quản lý ngân sách, biểu hiện ở các khía cạnh:

(Xem tiếp trang 35)

ta. Vì vậy, cần đặc biệt nhấn mạnh điểm riêng có trong văn hóa phi vật thể của đất nước, của thành phố, phản ánh cuộc sống và tâm tư của dân Việt. Chính sự khác biệt này mới có thể hấp dẫn du khách nhất là trong điều kiện hiện tại cảnh quang ta không khá hơn, giá cả đắt hơn mà phục vụ lại kém chuyên nghiệp hơn.

Thành phố cần quảng bá du lịch mạnh mẽ qua các cuộc thi nghệ thuật, ca múa dân tộc, ẩm thực, thể thao, thi viết, vẽ, sáng tác nhạc, chụp ảnh về những góc độ sinh hoạt đời thường nhưng thể hiện được hơi thở TP.HCM. Xen những cảnh đẹp của thành phố trong vài giây hoán chuyển chương trình truyền hình VTV (mua thời lượng để được phát trên kênh truyền hình Việt Nam mới phủ sóng toàn quốc). Như vậy, người dân các địa phương đều biết đến TP.HCM, và người nước ngoài xem kênh truyền hình Việt Nam cũng được giới thiệu về thành phố.

Phát hành rộng rãi đĩa CD với giá rẻ (không đặt nặng lợi nhuận ở đây) nhằm giới thiệu đời sống, danh lam thắng cảnh, ẩm thực, quà lưu niệm của Việt Nam & TP.HCM. Đĩa này dành làm tặng phẩm cho du khách, sẽ khuyến khích họ đến những nơi chưa đặt chân,

thúc đẩy hạn chế, người thân của họ vào du lịch TP.HCM để hòa mình với không gian ở đây.

Sở du lịch kết hợp Sở văn hóa thông tin giới thiệu những bộ phim đặc sắc của Việt Nam, nhất là về TP.HCM, trong đó nhấn mạnh danh lam thắng cảnh, di tích lịch sử, phong tục tập quán... Khán giả yêu thích phim sẽ dần cảm mến không gian diễn ra bộ phim, thích thú muốn tìm đến nơi này. Đây cũng là cách tạo dựng hình ảnh đất nước, không chỉ có lợi cho du lịch, mà hữu ích cả trong lĩnh vực thương mại và ngoại giao.

Quảng bá du lịch sau khi giải quyết xong dịch bệnh

Một năm qua nước ta liên tục bùng phát các dịch bệnh như SARS, cúm gà... Tuy tỷ lệ người tử vong không đáng kể so với tai nạn giao thông, AIDS nhưng vẫn dấy lên làn sóng lo sợ, đặc biệt đối với du khách – vốn thuộc nhóm người thu nhập cao, họ đã vượt qua mức “Nhu cầu vật chất”, đang ở ngưỡng “Nhu cầu an toàn” trở lên (theo Tháp 5 cấp bậc nhu cầu của Maslow).

Việt Nam là quốc gia đầu tiên thành công trong phòng chống SARS nhưng đã không tận dụng quảng bá kịp thời, bỏ qua cơ hội thu hút du lịch. Ngay

cả TP.HCM chưa từng có bệnh nhân nhiễm SARS song cũng không lên tiếng đúng lúc để lôi cuốn và giữ chân du khách. Nay cúm gà diễn ra ngay tại thành phố, và Việt Nam đang là nước chiếm tỷ lệ tử vong cao nhất về bệnh này. Rất cần Chính phủ và UBND TP.HCM lên tiếng mạnh mẽ về quyết tâm trừ khử dịch trong thời gian ngắn nhất, đưa ra giải pháp hữu hiệu cụ thể, đặc biệt đối với các khu tập trung du lịch. Sự cam kết này phần nào giúp du khách an lòng đến với chúng ta.

Trong khi ngành y tế tranh thủ giúp đỡ của Tổ chức y tế thế giới cùng nỗ lực quốc gia sớm giải quyết dịch bệnh trên, ngay bây giờ Sở du lịch cần phối hợp các đơn vị liên quan lĩnh vực này (hàng không, khách sạn, nhà hàng, khu mua sắm quà lưu niệm...) xây dựng chương trình quảng bá và khuyến mãi chung để cùng thực hiện liên khi chúng ta giải quyết dứt điểm dịch cúm gà. Dĩ nhiên chương trình phải có sự sáng tạo, không là bản sao của Thái Lan, Trung Quốc như khi họ tuyên bố đã khống chế được SARS. Lần này ngành du lịch thành phố không thể bỏ lỡ dịp quảng bá thiết lập lại tình trạng an toàn mà chúng ta đã đánh mất ở thời điểm thành công phòng chống SARS ■

(Tiếp theo trang 56)

Nâng cao hiệu quả...

- Chấp hành thu, chi đúng pháp luật, đảm bảo kỷ luật tài chính.
- Bao quát được toàn bộ quy trình quản lý, thực hiện đầy đủ quy trình nghiệp vụ thu, chi, hạch toán, kế toán, kiểm tra, thanh tra.
- Thu đúng, thu đủ, thu kịp thời, cấp phát thanh toán đúng chế độ, tiêu chuẩn, định mức và theo tiến độ công việc, xử lý các vướng mắc linh hoạt và kịp thời.
- Tổ chức hạch toán rõ ràng, chính xác và kịp thời.
- Thực hiện tốt quy chế công khai tài chính, ngân sách.

Một số tiêu chí đánh giá hiệu quả quản lý ngân sách xã

Về tiêu chí đánh giá chất lượng, hiệu quả quản lý ngân sách hiện nay ở trong và ngoài nước vẫn còn nhiều quan điểm khác nhau về các khía cạnh, khả

năng đảm bảo chức năng chính quyền, phạm vi ảnh hưởng, kết quả thu chi. Song về các chỉ tiêu được sử dụng để đánh giá ngân sách xã giữa các nước lại gần giống nhau, đó là tốc độ tăng thu chi hàng năm, mức hoàn thành dự toán, quy mô, cơ cấu thu, chi,... Còn ở nước ta cũng chưa có một chế độ quy định cụ thể về định tính, định lượng về chất lượng, hiệu quả quản lý ngân sách xã. Thường trong các báo cáo đánh giá về công tác quản lý ngân sách xã thường được sử dụng các tiêu chí dưới đây:

- Quy mô thu chi ngân sách và của từng khoản thu chi.
- Tốc độ tăng thu, tăng chi so với năm trước.
- Tỷ lệ hoàn thành dự toán.
- Tỷ trọng các khoản chi.
- Mức chi bình quân một số khoản trên đầu dân.
- Số tiết kiệm chi.

- Khả năng cân đối và một số chỉ tiêu tổng hợp kinh tế xã hội phản ánh kết quả như:

- + Tăng trưởng kinh tế.
- + Thu nhập bình quân đầu dân.
- + Chỉ số phát triển con người (HDI).
- + Kết cấu hạ tầng...

Tóm lại, luật NSNN năm 2002 đã mở rộng quyền chủ động cho địa phương trong việc thực hiện những nhiệm vụ được giao, đồng thời tăng cường nguồn thu cho ngân sách xã. Vấn đề còn lại là trách nhiệm của chính quyền cơ sở phải quản lý và điều hành như thế nào để đạt hiệu quả cao nhất. Do vậy, việc xác định đầy đủ, chính xác được nội dung và những tiêu chí về hiệu quả quản lý ngân sách xã là một trong những điều kiện cần thiết để đánh giá đúng thực trạng để từ đó đề ra được những giải pháp hữu hiệu để nâng cao hiệu quả quản lý ngân sách xã trong tình hình hiện nay ■